

אלימות כוחות הביטחון

"כל אדם יש לו הזכות לחיים, לחירות ולבטחון אישי."

הכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, סעיף ג

פלסטיניים שפנו אליו במהלך השנה להפסקת מעשי האלימות, פתיחת חקירות, מיצוי והבאת האשמים לדין. כמו כן המשיך המוקד לפנות לערכאות במטרה לעשות צדק עם הקורבנות, לחייב את המדינה ב-accountability לגבי מעשי שלוחיה, בין אם במעשה האלימות ובין אם באי-מעשה החקירה, ולהרתיע את אנשי כוחות הביטחון מהפעלת אלימות כנגד האוכלוסייה האזרחית. בשנת 2002 הוגשו שבע תביעות פיצויים לבתי המשפט בגין נזקי גוף ורכוש. עשר מכלל התביעות שהגיש המוקד בעבר הגיעו לסיום השנה, חמש בפסק דין וחמש בפשרה. נגישותם של פלסטיניים תושבי השטחים לבתי המשפט הישראליים, במטרה שיעשה עימם צדק, נפגעה השנה עוד יותר: המצב בשטח ערם קשיים על הגשתן וניהולן של תביעות בבתי המשפט, והתיקון לחוק הניזקין שהתקבל בכנסת ("החוק נגד פיצויים"), חסם כמעט לחלוטין את הדרך לבתי המשפט.

במהלך השנה האחרונה הפכו חייהם של פלסטיניים - נשים, גברים, קשישים וילדים - זולים מאי-פעם ורכושם הפקר. חיילי צה"ל, שוטרי משמר הגבול ומתנחלים ירו, היכו, איימו, בזזו והחרימו בהיקפים נרחבים. כגופים הכפופים לביקורת ציבורית, לא נדרשו כמעט כוחות הביטחון למתן דין וחשבון על הזילות שהפגינו לגבי חיי אדם ורכוש. ההחרפה במצב חלה גם במעשיהן-מחדליהן של הרשויות האמונות על חקירת אותם מקרים. הדבר בולט במיוחד בכל הנוגע לצה"ל, שלאחר פלישתו לשטחים ושיבתו שם, אחראי, על-פי כל קנה מידה, על שמירת הסדר והביטחון בהם. מאות מקרי המוות, אלפי מקרי הפציעה ומקרי הביזה הרבים בהם היו מעורבים חיילי צה"ל מאז תחילת האינתיפאדה, הביאו לפתיחת 281 חקירות בלבד במשטרה הצבאית, הגשת 37 כתבי אישום ולהרשעת מעט יותר מ-10 חיילים.³⁰ זאת כאשר לחקירה תפקיד מכריע לא רק בהענשת מי שפעל בניגוד לחוק אלא גם, ואולי בעיקר, כהרתעה מפני הישנותם של מקרים דומים.

המוקד פעל אצל הרשויות בשמם של מאות

29. בג"ץ 48/89, עיסא נ' מנהלת השלשכה האזורית ואח', פ"ד

מג(4), 573.

30. הארץ, 17.12.02, עמי 3ב; שם, 2.1.03, עמי 1א.

פגישה גופנית

שתוארה בהרחבה בדו"ח הפעילות הקודם.³⁴ מתחילת האינתיפאדה הנוכחית ועד סוף שנה זו פתחה המשטרה הצבאית 30 חקירות הנוגעות להרג פלסטינים ותקריות ירי. 15 כתבי אישום הוגשו בגין אותם נושאים, שניים מהם בלבד נוגעים להרג פלסטינים. במקרים בודדים הורשעו חיילים.³⁵ מציאות זו מקורה במדיניות שהונהגה באינתיפאדה הנוכחית, ואשר עליה הצהיר הפרקליט הצבאי הראשי כי "כאשר צבא נתון במלחמה... משתנה בהכרח גם מדיניות פתיחת חקירות פליליות. במצב שבו מתנהלים אלפי מקרים של חילופי אש והפעלת כוח אין כל אפשרות או הצדקה הגיונית לפתוח בחקירה ביחס לכל מקרה".³⁶

מדיניות זו מוצאת את ביטויה בכך שברוב המקרים שהתקבלו במוקד בשנה זו בנוגע למוות או פציעה בהם היו מעורבים חיילי צה"ל, נותרת דרישת המוקד מרשויות הצבא לפתוח בחקירה ללא מענה.

ב-16 למרץ הסיע מ"ד, תושב העיר העתיקה בחברון, את אחיו הצעיר לבית ספרו. שלושה חיילים ירו לעבר מכוניתם, עת חלפה בצומת. מ"ד נפגע מאחד הקליעים והובהל לבית החולים הקרוב, שם נקבע מותו. האזור היה שקט לפני האירוע ועל-פי עדי ראייה לא הוזהרו הנוסעים טרם הירי הישיר לעברם. מ"ד הותיר אחריו אישה ושני ילדים. אביו של מ"ד פנה למוקד ב-16 למאי ומיד נשלחה דרישה לפרקליט פיקוד מרכז לחקירת המקרה. עד ליום כתיבת הדו"ח לא נתקבלה כל תשובה. (תיק 17820)

כאשר מתקבלת תגובה כלשהי, לרוב אינה אלא העברת הטיפול לגורם אחר.

ר"ח, נער כבן 15 ממחנה הפליטים אלפואר, עשה את דרכו לביתו ב-6 לאפריל כאשר

מתחילתה של האינתיפאדה הנוכחית ועד סוף דצמבר 2002 נהרגו למעלה מ-1,700 אזרחים פלסטינים בשטחים מידי ישראלים, כעשרים אלף נפצעו, מתוכם כ-980 נהרגו וכ-4,550 נפצעו במהלך שנת 2002.³¹ בפעמים הנדירות בהן נדרש צה"ל להסביר את הפגיעה הנרחבת באוכלוסייה אזרחית, הוא פטר זאת ב"הקשחת" הנחיות הפתיחה באש, או בוועדת בדיקה שמעניקה חותמת כשרות ל"תקלות המצערות", כדברי הדוברים הרשמיים.³²

השימוש ההולך וגובר שעשה צה"ל בכוח אווירי, בין אם כחלק ממדיניות ההוצאות להורג ללא משפט ("החיסולים") ובין אם כחלק מהגיבוי הניתן לכוחות קרקע החודרים ללב אזורים מיושבים, הביא לפגיעות רבות בנפש בקרב האוכלוסייה האזרחית, זאת למרות שמות התואר של פעולות אלו: "ממוקדות", "כירווגיות" ו"סטריליות". בארבע מפעולות צה"ל, בהן בוצע ירי ממוסדי קרב ומסוקים, נהרגו 50 אזרחים פלסטינים, בהם נשים, קשישים וילדים ונפצעו עשרות רבות.³³

ג"ע ובעלה, תושבי בית לחם, נפגעו קשה בכל חלקי גופם ב-9 לנובמבר 2000, עת נורה טיל ממוסוק של צה"ל אל מכוניתו של חסין עביאת בבית לחם. צה"ל יצא בהודעה רשמית המודה באחריותו למעשה החיסול. בני הזוג, ששבו מביקור משפחה ולרוע המזל נמצאו ליד המכונית עת נפגעה, אושפזו זמן ממושך ומטופלים עד היום עקב פגיעה זו. בנובמבר 2002 פנתה ג"ע למוקד, ששיגר מיד דרישה לצה"ל לפצות את בני הזוג על הנזק והסבל שנגרמו להם. נכון לכתיבת הדו"ח לא נתקבלה כל תשובה. (תיק 23450)

למרות אלפי הפצועים וההרוגים בקרב האוכלוסייה האזרחית, המשיך הצבא במדיניותו בכל הנוגע ל(אי) פתיחת חקירות, מדיניות

אחיו של ע"ג פנה למוקד ב-7.3.2002. המוקד פנה לצה"ל בדרישה לחקור את האירוע. בסוף אפריל השיב הפרקליט כי "פנינו לגורמי הצבא הרלוונטיים בכדי לברר את הנטען בתלונה". נכון לסוף חודש דצמבר לא נתקבלו תוצאות הברור. (תיק 17263)

בנסיבות אלה המפקדים הם אלה שמחליטים בעצם האם לסבך את פיקודיהם בחקירה של המשטרה הצבאית. אין פלא אם כן שרוב החחקרים מתנהלים באופן כושל ומסתיימים ללא תוצאה.

צ"ג, ילדה בת 11, ניצבה על גג ביתה בשכונת אבו סינה בחברון כאשר, סמוך לשעה 18:00 ב-12 לאוגוסט 2001, החל ירי של צה"ל לעבר הבית. טרם שהצליחה לרדת מהגג, פגע כדור בראשה. היא הובהלה לבית החולים, שם נקבע מותה. בנובמבר 2001 פנתה המשפחה למוקד שדרש מצה"ל לחקור את נסיבות מותה של הילדה. ב-30 לינואר שנה זו נתקבלה תשובת הרשויות כי התלונה הועברה לברור. ב-24 לספטמבר הודיע פרקליט פיקוד מרכז כי "מן הברור עולה, כי... לא מצוי מידע אודות סיבות מותה הנטען של הילדה. זאת ועוד, אף אם אכן נהרגה הילדה בנסיבות הנטענות בתלונה, הרי שבמועד

נתקל בכוח צה"ל שכלל דחפור וגנמי"ש. אחד מחיילי הכוח ירה לעברו ללא אזהרה מוקדמת. ר"ח מת במקום מפגיעת הכדור. משפחתו פנתה למוקד ב-14 לאוגוסט בבקשה לברר את נסיבות המוות. ב-15 לאוגוסט פנה המוקד ליועץ המשפטי לגדה המערבית ולפרקליט פיקוד מרכז בבקשה לחקור את המקרה. כשבוע לאחר מכן התקבלה תשובת היועץ המשפטי כי מקרה זה נמצא בסמכותו של פרקליט פיקוד מרכז וכי העניין הועבר לטיפולו. עד ליום כתיבת הדו"ח לא נתקבלה כל תשובה נוספת. (תיק 18003)

במקרים בהם מחליט צה"ל לבדוק את מקרה המוות או הפגיעה תופס הברור, או החקיר, את מקום החקירה. בהליך זה המפקדים בשטח בודקים את פיקודיהם וחבריהם. בשלושה מהתיקים שנפתחו השנה במוקד נפתח ברור שזה. למרות שלפעמים מהווים ברורים אלה שלב מקדים לחקירה, מתארך שלב זה באופן לא סביר, מצב שמכשיל מראש כל חקירה עתידית.

ב-31 לאוקטובר 2001, סמוך לשעה 8:30, נסע ע"ג עם בנו הצעיר, אחותו, בעלה וילדיהם מבית האחות לביתו שבטול כרם. טנק, אשר בדרך כלל ניצב בצד הדרך, חסם את דרכם. בני המשפחה שבו לבית האחות, אך הטנק החל להתקדם לעבר הבית. ע"ג יצא את הבית על-מנת להזיז את רכבו מחשש שהטנק יגרום לו נזק. החיילים בטנק פתחו באש לעבר מכוניתו של ע"ג והוא נפגע. הטנק חסם את דרכו של אמבולנס של הסהר האדום שהגיע למקום. רק לאחר הפצרות מרובות התירו החיילים לאחד האחים באמבולנס להגיע לפצוע, ובעזרת הגיס ניסו להעביר את ע"ג, שדימם קשות, לאמבולנס. החיילים עצרו אותם באיומי נשק, ערכו חיפוש על גופו של הפצוע, החרימו את ארנקו ורק אז התירו להעבירו לאמבולנס. ע"ג הובהל לבית החולים ומת על שולחן הניתוחים.

31. הנתונים על מספר ההרוגים מבלם,

www.btselem.org;

הנתונים על מספר הפצועים מהסהר האדום,

www.palestinercs.org.

32. ב-1.9.02 הוקמה ועדת חקירה בראשות אלוף שבדקה רצף פעולות של צה"ל בהן נהרגו 15 אזרחים ולא מצאה בהן פגם ובראשית דצמבר, לאחר שבמהלך 9 ימים נהרגו 20 פלסטיניים, 11 מהם הוגדרו על-ידי ישראל עצמה כאזרחים, הוכרו על הקשחת הנחיות הפתיחה באש, על-פיהן נרתה קשישה פלסטינית בת 95 מספר ימים מאוחר יותר. הארץ, 13.9.02, עמי 35; שם, 10.12.02, עמי 7א; שם, 26.12.02, עמי 10א.

33. הארץ, 8.12.02, 8א.

34. המוקד להגנת הפרט, דו"ח פעילות לתקופה ינואר-יוני 2002, עמי 18-20.

35. הארץ, 2.1.03, עמי 1א.

36. הארץ, 15.10.02, עמי 33.

ובמקום הנטען היו חילופי אש, ומשכך, איננו מוצאים להוסיף ולטפל בתלונה. המוקד פנה לפרקליט בבקשה לקבל את חומר החקירה על-מנת לשקול את דרכי פעולתו. (תיק 16593)

מהאישור על הגשת התלונה למוקד, כדי לעקוב אחר החקירה. ג"ג עשה זאת וב-19 לדצמבר פנה המוקד למת"ק גריזים, שם הוגשה התלונה, בבקשה להתעדכן בכל הנוגע להתפתחויות בחקירת המקרה. (תיק 24096)

מעשי אלימות היו גם מנת חלקם של פלסטינים תושבי מזרח ירושלים. במקרים אלה הופעלה האלימות על-ידי שוטרים, לרוב שוטרי משמר הגבול (מגי"ב).

ו"ח, אשתו ובתם, תושבי צור-בהר, עשו את דרכם מוקדם בבוקר ה-7 באוקטובר למרפאה, לשם מתן טיפול לבת. ארבעה שוטרי מג"ב עצרו אותם ליד מחסום מאולתר, אחד מרבים ברחבי העיר. השוטרים דרשו מהם להציג תעודות זהות. אחד השוטרים שאל מדוע אין לבת תעודה. האב ענה כי טרם הגיעה לגיל 16 ולכן אין לה תעודת זהות אולם היא רשומה בספח התעודה שלו. שוטר אחר הורה לאב לרדת ממשאיתו. ו"ח לא יצא מיד. השוטר פתח את דלת המשאית, משך את ו"ח בחולצתו החוצה וכאשר זה נפל החל השוטר להכותו. האם והבת שהיו ברכב החלו לצעוק לשוטר שיפסיק, ובתגובה סגר אחד השוטרים את חלונות המשאית על-מנת להשתיקן.

האשה התקשרה למוקד וביקשה שייעשה משהו להפסיק את ההתעללות בבעלה. המוקד יצר קשר עם מטה מג"ב בדרישה להורות לשוטרים לחדול ממעשיהם ועם תחנת המשטרה הקרובה בבקשה לשלוח ניידת לבדוק את המתרחש. כעבור דקות ספורות טלפנה האשה שוב וסיפרה כי אזקו את בעלה והוא הועלה על גי"פ סיור ונלקח מהמקום. המוקד מצא כי ו"ח נלקח לתחנת המשטרה בארמון הנציב, והודיע לאשתו ולבתו. ו"ח הוחזק בתחנה כשלוש שעות, ספג קללות משוטר מג"ב נוסף, נחקר בחשד להכאת שוטר ורק אז שוחרר. בהמלצת

בנוסף לפגיעת חיילי צה"ל בפלסטינים תושבי השטחים, בין אם במעשה ירי ובין אם באי-חקירתו, נכשל צה"ל גם בחובתו הבסיסית לשמור על הסדר והביטחון ולהגן על חייהם של פלסטינים מפני מעשי אלימות של אזרחים ישראלים, תושבי התנחלויות. ב-16 לאוקטובר נהרג פלסטיני תושב אזור שכס ושלווה אחרים נפצעו מירי של מתנחלים עליהם. התקופה היתה תקופת מסיק עצי הזית, שנתנו יבול עשיר השנה, יבול בעל חשיבות רבה לאור המצב הכלכלי הקשה השורר בשטחים. אך מתנחלים באזורים שונים חמסו את הפרי שגידלו חקלאים פלסטינים. תחילה גורשו המוסקים הפלסטינים באיומים, מכות וירי ואחר כך הגיעו המתנחלים ומסקו את הזיתים לעצמם. רק לאחר פרסום הנושא בתקשורת והפעלת לחץ בינלאומי על ממשלת ישראל, הורה הרמטכ"ל לצה"ל לפעול כנגד התופעה.³⁷

ג"ג, תושב עקרבה, יצא ב-5 לאוקטובר עם ארבעה פלסטינים נוספים למסיק זיתים בואדי יאנון. כעשרים מתנחלים הקיפו את החלקה בה עבדו. אחד המתנחלים הורה לחמישה להסתובב, ואחר שאל האם לירות או להכות בהם. התשובה היתה: "לכסח אותם". המתנחלים התנפלו על המוסקים והיכו בהם במשך דקות ארוכות. חמשת הפלסטינים הצליחו לברוח ולהגיע למרפאה הקרובה, שם אובחנו אצל ג"ג שני שברים ברגל שמאל, פגיעה קשה בעין ימין וחתך מעל עין ימין. ג"ג ממשיד להיות מטופל בבתי חולים. ב-10 לדצמבר פנה ג"ג למוקד שהנחה אותו להגיש במהירות תלונה במת"ק שבאיזור מגוריו ולשלוח העתק

בעניין ההתפתחויות בחקירה, כמייצגו של ו"ח. (תיק ח414, 22931)

המוקד פנה ו"ח למח"ש בתלונה עוד באותו יום. ב-10 לאוקטובר פנה המוקד למח"ש

ביזה והרס

נגרם נזק ונגנבו פריטים יקרי ערך. בני הזוג פנו ב-10 לאפריל למוקד, שדרש מהפרקליטות הצבאית לחקור את הירי ואת התנהגות החיילים בזמן החיפוש, כמו גם להשיב לבני הזוג את רכושם שנגנב. דרישה זו נותרה ללא מענה. עם הסרת העוצר הראשונה ב"מבצע חומת מגן", ב-16 לאפריל, הגיעה ה"ח למרפאתה וגילתה כי נגרם שם נזק רב: דלת המרפאה נפרצה, כסאות חדר ההמתנה נשברו, התמונות שעל הקירות הושחתו, מכשירי האולטראסאונד והסטרייליזציה נהרסו, הנברשת נותצה, ספרי הרפואה נקרעו וניכרו סימני ירי וצרכים שעשו החיילים. הרס רב נגרם גם לשאר המשרדים והמרפאות שנמצאו באותו בניין. ב-24 לאפריל דרש המוקד פתיחתה של חקירה בנוגע להרס במרפאה. ביולי פנה חוקר במילואים של המשטרה הצבאית למוקד, בבקשה לקבל את המכתבים בנוגע לנזק במרפאה בלבד. מאוחר יותר הגיעה למוקד בקשתו של החוקר לזימון העדים למת"ק עציון: "בימים א-ה בין השעות 17:30-10:00, טלפונית, בהתאם למועדי הסרת העוצר". ב-22 ליולי הצליחה ה"ח להגיע למת"ק, ומסרה את עדותה. נכון ליום כתיבת הדו"ח, למעלה מחמישה חודשים מאז פתיחת החקירה, לא נתקבלה כל תגובה לבקשות המוקד להתעדכן בקורותיה. (תיק 17766)

במהלך שתי הפלישות הראשונות של צה"ל לערים וכפרים בגדה המערבית, הגיעו אל המוקד דיווחים על מעשי ביזה וונדליזם רבים שביצעו חיילי צה"ל בבתים ובמשרדים. מעשי הרס בוצעו ברכוש פרטי, כמו גם הרס נרחב של תשתיות ביישובים אליהם נכנסו כוחות צה"ל. פעילותו של המוקד בנוגע לדיווחים אלה נסקרה בדו"ח הפעילות הקודם.³⁸ הפניות הפרטניות החלו להתקבל מאוחר יותר, והמוקד פנה בכל מקרה לרשויות בדרישה לפתוח בחקירה ולהעמיד את החיילים האשמים לדין. בניגוד להתעלמות-כמעט של הרשויות מתלונות על מוות או פציעה, נושא הפגיעה ברכוש זכה לטיפול, אם כי טיפול רשלני ברוב המקרים. 93 חקירות פתחה המשטרה הצבאית בנוגע לעבירות ביזה וגניבה, ב-15 מהן הוגש כתב אישום.³⁹ ברוב תיקי המוקד העוסקים בנושא זה שנתקבלו השנה, נפתחה חקירה. רוב החקירות הללו נסתיימו בתשובות סתמיות למדי: הפריט הוחזר למת"ק, אין רישום על האירוע, וכיו"ב. למרות שנפתחות חקירות בנושא, ניהולן כושל: בד"כ מנוהלת החקירה על-ידי חיילי מילואים, שרובם אינם דוברי ערבית והמתחלפים בתדירות גבוהה. כך כל מקרה נחקר על-ידי יותר מחוקר אחד, עובדה המקשה על עיבוד חומר החקירה ומביאה לסחבת, כיוון שכל חוקר חדש זקוק לימן ללמוד את החומר שהצטבר אצל קודמיו. מאחר שלא עומדים לחוקרים די מתורגמנים, מתארכות החקירות עוד.

37. הארץ, 17.10.02, עמ' א1; שם, 12.11.02, עמ' א6; 7 ימים, ידיעות אחרונות, 22.11.02, עמ' 24.

38. המוקד להגנת הפרט, דו"ח פעילות לתקופה ינואר-יוני 2002, עמ' 21-22.

39. ראו לעיל, הערה 35.

פניות לערכאות

מדיניותן של הרשויות האמונות על שלטון החוק, הנעה בין אייחוקרה לחקירה רשלנית במקרי פגיעה בגוף, מונעת את חקר האמת בכל הנוגע למותם ולפציעתם של אלפי תושבים, ומותירה את בתי המשפט בישראל כדרך היחידה הפתוחה בפני תושבי השטחים לגילוייה. בכך הרשויות לא רק נכשלות במילוי החובות של מי שאחראי על ביטחון תושבי השטחים, אלא אף מפרות את החובה המוטלת עליהן להגן על כבודו וגופו של אדם באשר הוא אדם, על-פי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. בנוסף, הימנעות מחקירה גורמת לנזק ראייתי השולל מהנפגעים את האפשרות לבקש פיצוי מהפוגעים על העוול שנגרם להם. המוקד,

בייצגו את הנפגעים בפני בתי המשפט, פועל להביא את המדינה להכיר באחריותה למעשי שלוחיה, ואף לאפס מעשיהם בכל הנוגע לחקירת מעשי אלימות כנגד פלסטינים.

בני משפחת ע'י, הורים, שתי בנות בגילאים שנתיים ושלוש ותינוק בן חודשיים, נסעו, בשעות אחר הצהריים של ה-29 לאוקטובר 1993, מביתם לשכם. אחת הצמתיים שבדרכם נחסמה על-ידי כלי רכב ישראליים, מהם

40. בנושא זה ראו בפרק הריסת בתים בדו"ח זה.

41. **צו בדבר הוראות ביטחון (יהודה ושומרון) (מס' 378)**, תשי"ל-1970, סעיף 191.

לאחר כשעתיים, בהן ביקש ר"ר מהחיילים שיקלו על הכאבים שגרמו אזיקוני הפלסטיק ושיתירו לו לעשות את צרכיו, ניגש אליו חייל וסטר לו. מעוצמת הסטירה נפל ר"ר על הקרקע. בתגובה למחאתו, בעט בו החייל בכל חלקי גופו. כעבור זמן הורה המפקד לחייל לשחרר את ידיו של ר"ר. החייל שיחרר את האזיקונים בסכין שפצעה את ר"ר בגבו התחתון. בקשותיו לקבלת טיפול רפואי נענו הפעם במכות קת הרובה. רק כשבע שעות לאחר המעצר הגיע למקום קצין שציווה על שחרורו של ר"ר, ללא טיפול רפואי. בבית החולים נתפר הפצע בגב ואובחנו סימני הכאה וחבלה. ר"ר הגיש תלונה במשטרת חברון ופנה למוקד. כחצי שנה לאחר האירוע נסגר תיק החקירה ע"י צה"ל, בלא נקיטת צעדים כלשהם כנגד מי מהחיילים. ביולי 2002 הגיש המוקד תביעת פיצויים כנגד החייל המתעלל וכנגד משרד הבטחון. (תיק 10580)

ע"ס, בן 15 בשנת 1993, נורה ע"י אחד ממאבטחי הרב לוינגר בסמוך לכיכר השוטר בחברון, נפגע ברגלו ונלקח על-ידי עוברי אורח לבית החולים הסמוך. כחצי שנה לאחר הגשת התלונה במשטרה, ובאין תגובה, פנתה משפחתו למוקד. בירור המוקד העלה כי למרות שידוע היה למשטרה ולגורמי הבטחון האחרים על התקרית בה נפגע ע"ס, לא נחקרו נסיבותיה והעדים לה. החקירה הרשלנית לא הביאה למציאת האשמים בירי והתיק נסגר על-ידי פרקליטות מחוז ירושלים מחוסר ראיות. ב-29 למאי הגיש המוקד תביעת פיצויים כנגד משרד הביטחון, אשר המאבטח היורה השתייך לכוחותיו באותה עת, וכנגד משטרת ישראל, בגין אי חקירת האירוע. (תיק 6678)

באותם מקרים בודדים בהם מניבה חקירת הרשויות תוצאה, וחלק מהמעורבים אף מועמדים לדין, העונשים המוטלים עליהם הם,

יצאו אנשים שהחלו לירות באוויר וליידות אבנים לעבר מכוניתה של המשפחה וכלי רכב פלסטיניים אחרים. התוקפים ניפצו את חלונות הרכב ופנסיו, חיבלו במנועו והוציאו את האוויר מגלגליו. אבן שהשליכו פגעה בידו של אבי המשפחה. בני המשפחה הצליחו להימלט מהרכב וראו את התוקפים מסתלקים להתנחלות יצהר הסמוכה. הם דיווחו על האירוע בתחנת המשטרה בשכם ולבקשת המינהל האזרחי שב אבי המשפחה לצומת ומסר את עדותו ואת צילום רכבו הניזוק לקצין. לאחר מכן פנה לבית החולים הסמוך, שם אובחן סדק בידו.

משפחת ע' פנתה למוקד לאחר שחודשים רבים חלפו ללא כל עדכון אודות החקירה. בתשובה לפניית המוקד התברר כי תיק החקירה נסגר חודשיים לאחר פתיחתו, כיוון שלא אותרו חשודים במעשה. עם קבלת חומר החקירה התברר כי פרט לגביית עדויות הנפגעים ותיעוד נוקי הרכב, לא עשתה המשטרה דבר, למרות שהנפגעים העידו זמן קצר לאחר האירוע על כיוון בריחת התוקפים, ורכב, שתיאורו תאם לתיאור העדים, זוהה על-ידי קצין צה"ל בסמוך למקום האירוע כאשר מנועו עדיין חם. ב-1999 הגיש המוקד תביעת פיצויים כנגד משטרת ישראל בגין מחדל החקירה. ב-9 לדצמבר 2002 פסק בית המשפט פיצויים של 30,000 ש"ח למשפחה וקיבל את עיקר טענות המוקד בדבר חובת החקירה כנזרת לא רק מחובת ריבון לאכיפת החוק אלא גם מחובתו להגן על זכויות המתלוננים. (תיק 7137)

בשעה 17:50 ב-5 לאוקטובר 1996, עם הסרת העוצר מעל מחנה הפליטים אלערוב, יצא ר"ר, תושב המחנה, לרחוב. חיילים עצרו אותו, אזקו באזיקוני פלסטיק את ידיו מאחורי גבו, הוליכו אותו למוצב צבאי בכניסה למחנה והורו לו לשבת בצד הכביש.

של 5,000 ש"ח ר-300 שעות שירות לתועלת הציבור. ב-2001 הגיש המוקד תביעת פיצויים כנגד שוטר המג"ב. בית המשפט פסק פיצויים בסך 12,000 ש"ח לכל אחד מהנפגעים. (תיק 10637)

ג"ז, תושב העיר העתיקה בירושלים, צעד בחודש מאי 1996 לכיוון שער שכם. לאחר שחלף על-פני שלושה שוטרי מג"ב שמע קול ירי, חש כאב עז במצחו והחל לדמם. ניסיונותיו של אחד משוטרי המג"ב לעצור את הדימום לא צלחו וג"ז פונה לבית החולים הדסה, שם הוצא רסיס כדור ממצחו. לאחר ששוחזר מבית החולים והעיד בפני חוקר המחלקה לחקירות שוטרים, פנה ג"ז למוקד שעקב אחר חקירת המקרה. השוטר היורה הועמד לדין משמעת, הורשע ונגזרו עליו קנס בסך 150 ש"ח ונזיפה חמורה. בספטמבר 1998 הגיש המוקד בשמו של ג"ז תביעת פיצויים כנגד השוטר וכנגד משטרת ישראל. בספטמבר שנה זו פסק בית המשפט פיצויים בסך 10,265 ש"ח לטובת ג"ז. (תיק 9887)

לרוב, מגוחכים. גם כאן הפנייה לערכאות לאחר ההרשעה וגזירת הדין מחייבת את המדינה ואת אלו שפעלו בשמה לשאת באחריות על מעשיהם ולעשות צדק עם הנפגע.

ח"ש והאחים מ"י, תושבי יאטה, עבדו בשנת 1994 במושב עזריה שבישראל. שוטר מג"ב, שהמושב לא היה בגזרת פעילותו, יצא עם שני פיקודיו וחבר נוסף לסלק את שלושת הפועלים מהמושב. השוטר העיר את הפועלים משנתם בדחיפות ובעיטות, סילקם מהחדר בו לנו, היכה אותם במהלך החיפוש על גופם, והמשיך להכותם לאחר שהעלה אותם על רכבו. בעמדת המג"ב אליה הובאו השלושה נמשכה ההתעללות: השוטר היכה אותם באלה ודקר שניים מהם במזרק. לאחר כשעה הוסעו השלושה למחסום הקרוב ונצטוו לשוב לכפרם. המחלקה לחקירות שוטרים המליצה להעמיד את שוטר המג"ב, חברו ואחד מפיקודיו לדין פלילי. המוקד תיאם את הגעת שלושת הנפגעים ועדיהם לדיוני בית המשפט. בסוף 1999 מצא בית המשפט את שוטר המג"ב בלבד אשם וגזר עליו עשרה חודשי מאסר על תנאי, קנס

נגישות לצדק

פעולה מלחמתית, כפי שמופיעה בתיקון לחוק, למפרע, ובכך לחסן עצמה בפני תביעות על פגיעות שהתרחשו לפני קבלת התיקון, תביעות המתבררות עדיין בפני בתי המשפט. ניסיון זה עומד בניגוד לחוק ולפסיקה, לא רק בישראל כי אם בכל שיטת משפט. בית המשפט עדיין לא פסק בעניין, אך מפסק דין שנתקבל בתיק המוקד משתמע כי החלה למפרע זו לא מתקיימת. למרות זאת מורגשת כבר באותו

בשנה האחרונה נחסם כמעט לחלוטין המוצא היחיד שנותן לפלסטינים תושבי השטחים לעשיית צדק - הגשת תביעות פיצויים בבתי המשפט הישראליים. השפעתו של האיסור הגורף על כניסת פלסטינים לישראל על הכנת תביעות אלה וניהולן, והשפעתו של התיקון לחוק התיקון בנוגע לאחריות המדינה, שהתקבל בחודש יולי, על סיכויי התביעות להיות מובאות בפני בתי המשפט, נדונו בהרחבה בדו"ח הפעילות הקודם.⁴² התיקון לחוק החל לתת את אותותיו בפניות המוקד לערכאות. המדינה ניסתה להחיל את הגדרתה המורחבת של

42. המוקד להגנת הפרט, דו"ח פעילות לתקופה ינואר-יוני 2002, עמ' 24-28.